

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง ได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบข่ายเสนอเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 นำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษา ตอนที่ 2 นำเสนอสาระองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในเรื่องของขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา หลักการ นโยบาย มาตรการและเป้าหมาย และ ตอนที่ 3 ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

- 1.1 ความหมายของคุณภาพ
- 1.2 ความหมายของคุณภาพการศึกษา
- 1.3 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 1.4 ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน
- 1.5 ความหมายของการประกันคุณภาพภายนอก
- 1.6 ความจำเป็นที่ต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษา
- 1.7 ประโยชน์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

2. องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

- 2.1 การประกันคุณภาพการศึกษา
  - 2.1.1 หลักการของการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 2.1.2 แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 2.1.3 นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 2.1.4 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 2.1.5 แนวทางการดำเนินการไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.2 การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
  - 2.2.1 หลักการของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
  - 2.2.2 แนวคิดของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
  - 2.2.3 ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
  - 2.2.4 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
  - 2.2.5 การประกันคุณภาพภายในตามกรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2.2.6 ปัจจัยความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มโนทัศน์เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ความหมายของคุณภาพการศึกษา

นักวิชาการทางการศึกษา ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 ก. : 2) ได้ให้นิยาม คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณภาพขององค์ประกอบในระบบการศึกษา ซึ่ง ได้แก่ปัจจัย กระบวนการและผลผลิต

กรมวิชาการ (2538 : 3) ได้ให้นิยาม คุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วน ตามความคาดหวังของหลักสูตรอันเป็นผลมาจากการที่หน่วยงานและบุคคลทุกระดับทุกฝ่าย ทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชนจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช (2541 : 28) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตร

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2542 : 8) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตรงตามความมุ่งหมายของผู้ใช้บริการ ตรงตามมาตรฐานการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ โดยใช้กระบวนการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพ

สรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาจนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ตรงตามมาตรฐานการศึกษา ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ

ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นความศรัทธาและความพึงพอใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และเป็นที่ยอมรับของสังคม มีนักวิชาการและผู้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 87) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การให้สัญญาของสถานศึกษาและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องว่าจะให้การศึกษาดังกล่าวพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ทั้งการมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะ

ต่างๆ ที่ปรากฏในหลักสูตร/มาตรฐานที่กำหนด

สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 ก : 7) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าหมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยส่วนรวมว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 2) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การดำเนินการใดๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครองชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาดำเนินการตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ นั้น จะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหมายของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

จรัส นองมาก (2544 : 2) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพ โดยใช้ความหมายตามที่ ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมายถึง การประเมินและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพของการบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ เป็นระบบ ได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง จนสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผู้จบการศึกษามีคุณภาพ ได้มาตรฐานตามจุดหมายของหลักสูตร และตามที่สังคมต้องการ

ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546 :11) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข : 9) จรัส นองมาก (2544 : 34) และ รุ่งแก้วแดง (2544 : 104) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสอดคล้องกันว่า หมายถึง การประเมินผล และติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโรงเรียน โดยบุคลากรของสถานศึกษาเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลสถานศึกษานั้นสถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 ก : 9) ให้ความหมาย การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาหมายถึง กระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น และจุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุงแผนนั้นๆ โดยมุ่งหวังให้มี

ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความหมายของการประกันคุณภาพภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 57) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 ข : 2-3) พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์กรมหาชน พ.ศ.2543) ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอนที่ 99 ก ได้ให้ความหมายการประเมินคุณภาพภายนอก หมายความว่า การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตามการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งกระทำโดยสำนักงานหรือผู้ประเมินภายนอก แล้วแต่กรณี เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ความจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษา

โดยภาพรวมแล้วคุณภาพในการจัดการศึกษาของไทย ยังคงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์เป็นเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้(เจษฎา แซ่มประเสริฐ , 2540 : 38-39 และ กรมสามัญศึกษา , 2542 ก : 2)

1. ผู้ที่จบการศึกษาในแต่ละระดับของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังไม่มีคุณภาพที่สังคมพอใจ จนแสดงถึงการไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม
2. ยังไม่มีมาตรฐานกลางที่โรงเรียนต่างๆ พึงประสงค์และพึงผลิตให้ได้ผลเท่าเทียมกันในการนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน
3. มีความสับสนและขาดสภาพสมดุลของแนวคิดต่างๆ เชิงนโยบาย เช่น การรวมอำนาจ การกระจายอำนาจ การควบคุมจากส่วนกลาง การให้โรงเรียนเป็นอิสระและอยู่ในความดูแลของท้องถิ่น สัดส่วนของการบังคับวิชาเรียน และการปล่อยให้เลือกเรียนเสรี ความเข้มงวดในมาตรฐานความรู้ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม กับการยินยอมให้มีความยืดหยุ่นที่หลากหลาย (การวัดผลผู้เรียนที่ยังไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน)
4. ขาดมาตรการที่จะกำกับ ติดตามให้โรงเรียนดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในการพัฒนาคุณภาพของการจัดการสอนและการปฏิบัติต่างๆ ตามแนวทางการใช้หลักสูตรให้ได้ผลสำเร็จอย่างจริงจัง

5. ขาดแรงจูงใจหรือการเสริมแรงเพื่อการยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ปฏิบัติงานขาดความเป็นธรรมในการเลื่อนระดับ ปรับตำแหน่ง ตลอดจนการพิจารณาเงินประจำตำแหน่งในสายบริหาร สายผู้สอน และสายผู้สนับสนุน ไม่ได้ได้รับความเสมอภาคอย่างทัดเทียมกัน

ประโยชน์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา มีประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียน ชุมชน หน่วยงาน และสังคม ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2542 : 29)

1. นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบถ้วนตามหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม
2. โรงเรียนมีทิศทางการจัดการศึกษาที่ชัดเจนตามมาตรฐานกลางที่กำหนด โดยมีระบบบริหารคุณภาพ มีการทำงานที่เป็นมาตรฐาน เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย มีการแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่สามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
3. ชุมชนมีความมั่นใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เข้าร่วมจัดการศึกษา และส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน
4. สถานศึกษาและหน่วยงานที่รับผู้จบการศึกษา มีความมั่นใจและพึงพอใจในคุณภาพของผู้จบการศึกษา ในการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงาน
5. สังคมมั่นใจในการจัดการศึกษาและมีหลักประกันคุณภาพของการจัดการศึกษา และการรายงานผลกับสาธารณชน

การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

ตามที่ระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 การประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จะดำเนินการโดยบุคลากรของมหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงมีหน้าที่ร่วมกับสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามก่อนมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ทบวงมหาวิทยาลัยในขณะนั้น ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาโดยได้จัดทำประกาศ

ทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง นโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เพื่อเป็นแนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้ ภายใต้หลักการสำคัญสามประการ คือ การให้เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) ความมีอิสระในการดำเนินการของสถาบัน (Institutional Autonomy) และความพร้อมของสถาบันที่จะรับการตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก ตามหลักการของความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability)

การประกันคุณภาพภายในตามกรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ในการประกันคุณภาพการศึกษาตามกรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 98-99) ได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

ตามมาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยรวมถึงการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก จะต้องปฏิบัติให้ครบ วงจร คือ Plan - Do - Check - Action การทำงานร่วมกันที่ครบวงจรเป็นกระบวนการบริหารแบบมีมืออาชีพ ซึ่งเรียกว่า การประกันคุณภาพให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน

ตามมาตรา 48 ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การประกันคุณภาพภายในมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ มีการผสมผสาน ต่อเนื่อง มีการประเมินเพื่อพัฒนา และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการผสมผสาน จะต้องผสมผสานกับงานปกติ บริหารให้เต็มฝีมือ เต็มหัวใจ สอนให้เต็มที่ นักเรียนได้เรียนรู้เต็มกำลังศักยภาพของนักเรียน

การประกันคุณภาพภายใน เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และเพื่อให้เป็นไปตามสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สถานศึกษาควรดำเนินการให้ครอบคลุมแนวทางหลัก ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 ก : 6)

1. สถานศึกษาต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นประจำทุกปี โดยควรเริ่มกระบวนการที่จะเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในปีการศึกษา 2541

2. ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินงาน โดยสถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหมาย และหลักการตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษา และเป้าหมาย ปรัชญา ธรรมเนียม วิทยาลัย กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ ที่ชัดเจน ติดตามประเมินผลการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

3. การดำเนินการประกันคุณภาพภายในทุกชั้นตอนควรเน้นการประสานงานและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา กรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง บุคลากรของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในชุมชนและเขตพื้นที่การศึกษา และภูมิภาค เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ให้สังคมมีส่วนร่วมที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

4. สถานศึกษาควรจัดทำรายงานผลการประกันคุณภาพภายในให้เรียบร้อย ก่อนเริ่มปีการศึกษาใหม่ของทุกปี

หลักการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

รูปแบบและวิธีการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งมีหลักการสำคัญ 5 ประการ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา : 2549) ดังต่อไปนี้

1. เป็นการประเมินเพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสิน การจับผิด หรือการให้โทษ – ให้โทษ
2. ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง (evidence – based) และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (accountability)
3. มุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับควบคุม
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
5. มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษานโยบาย แต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติที่สถาบันสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียนและสถาบัน

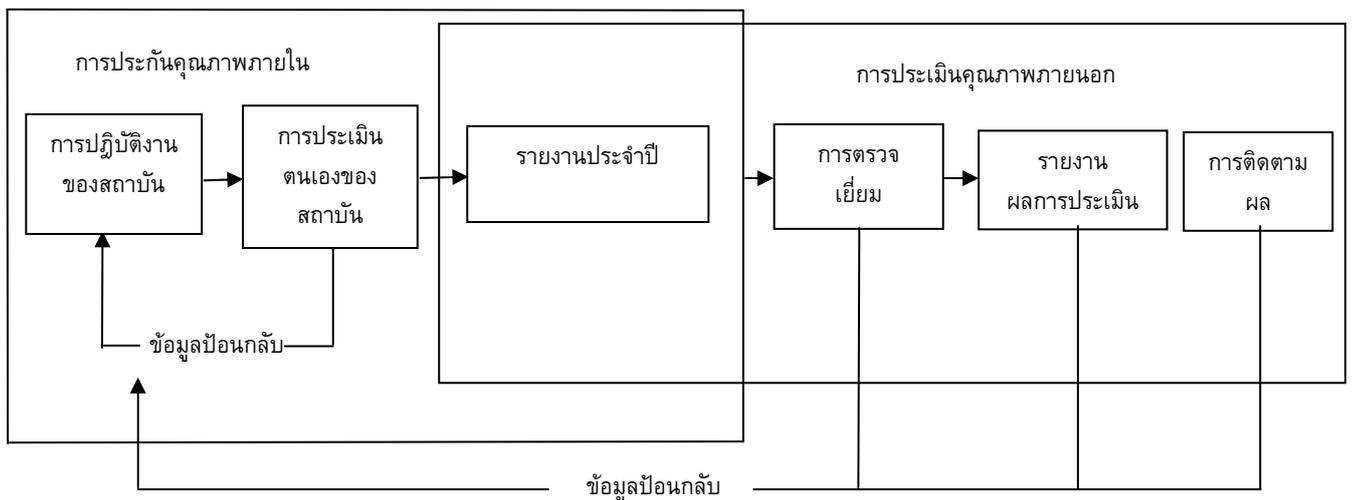
ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก

ตามมาตรา 48 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ระบุว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง” ในขณะที่มาตรา 49 ของพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันระบุถึงการประเมินคุณภาพภายนอกไว้ว่า “ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะ

เป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา”

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาปกติที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีการควบคุมดูแลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ มีการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเหตุนี้ระบบประกันคุณภาพภายในจึงต้องดูแลทั้งปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิตหรือผลลัพธ์ (output/outcome) ซึ่งต่างจากการประเมินคุณภาพภายนอกที่เน้นการประเมินผลการจัดการศึกษา (output/outcome) อย่างไรก็ตามผลการจัดการศึกษาย่อมเกิดจากเหตุ ซึ่งก็คือการควบคุมดูแลการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ดังนั้นความเชื่อมโยงระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอกจึงเป็นสิ่งจำเป็น ปัจจุบันความเชื่อมโยงดังกล่าว แสดงให้เห็นได้ง่ายจากแผนภาพ

แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

จากแผนภาพ จะเห็นว่าเมื่อสถาบันมีการดำเนินการประกันคุณภาพภายในแล้วจำเป็นต้องจัดทำรายงานการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาประจำปีซึ่งเป็นผลจากการประกันคุณภาพภายในหรือเรียกว่ารายงานการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report : SAR) เพื่อนำเสนอหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เอกสารดังกล่าวจะเป็นเอกสารเชื่อมโยงระหว่างการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. จะนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินคุณภาพภายนอก ดังนั้น สถาบันจำเป็นต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเอง ที่มีความลุ่มลึกสะท้อนภาพที่แท้จริงของสถานศึกษาในทุกองค์ประกอบคุณภาพ

แนวทางการดำเนินการไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2542 : 18-19) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน

- 1) กำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และสนองนโยบาย กฎ ระเบียบต่างๆ
- 2) จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการจัดการศึกษา ในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนงานพัฒนาต่อเนื่อง
- 3) ประกาศและชี้แจงให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเข้าใจและนำไปปฏิบัติงานได้ตรงกัน รวมทั้งเป็นแนวทางในการตรวจสอบการดำเนินการของสถานศึกษา

2. การบริหารจัดการคุณภาพ

- 1) จัดการพัฒนางานให้มีโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบ วิธีการดำเนินงาน กระบวนการ และทรัพยากรที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน
- 2) จัดและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และร่วมกันปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย
- 3) กำหนดนโยบาย แนวดำเนินการและวิธีปฏิบัติงานในสถานศึกษา ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดการและบริการให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นมาตรฐานการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งระดับผู้บริหาร หัวหน้างาน/โครงการ และผู้ปฏิบัติงาน
- 4) ติดตาม กำกับการดำเนินงานระบบคุณภาพทุกระดับอย่างเคร่งครัดต่อเนื่อง

3. การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

- 1) ตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงาน / โครงการของตนเองเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานที่กำหนดไว้
- 2) ทบทวนผลการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของระบบคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยคณะผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ทุกสิ้นปีการศึกษา เพื่อพัฒนาระบบคุณภาพและการดำเนินงานต่อไป

4. รายงานคุณภาพสถานศึกษา

- 1) รายงานคุณลักษณะและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นระยะๆ และทุกสิ้นภาคเรียน ให้ผู้เรียน และผู้ปกครองทราบ

2) รายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานและแผนพัฒนาที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) รายงานความสำเร็จของการดำเนินงานจัดการศึกษาตามเป้าหมาย เมื่อครบรอบตามช่วงเวลาของธรรมนูญโรงเรียน ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ กรมวิชาการ (2539 : 10) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายดังนี้

- การพัฒนาบุคลากร โดย สร้างจิตสำนึกในการทำงาน พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน มีทัศนคติในเชิงสร้างสรรค์มีเป้าหมายชัดเจน มีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวและอดทนที่จะไปสู่เป้าหมายให้คิดอย่างก้าวหน้า มีอนาคต และมองการณ์ไกล พัฒนางานด้านความรู้ โดยการให้เข้าร่วมสัมมนา เข้ารับการฝึกอบรมและการใช้คู่มือแนวทางการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานต่างๆ ในการปฏิบัติงาน

- การพัฒนาการทำงาน โดย ให้โรงเรียนมีการบริหารระบบคุณภาพ มีการควบคุมคุณภาพในกระบวนการทำงาน ให้มีการทำงานเป็นทีมโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน แก้ปัญหาอย่างจริงจังและยอมรับ ซึ่งกันและกัน มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้มีการทำงานเป็นมาตรฐานผลผลิตและกระบวนการทำงาน ให้มีระบบการประเมินตนเอง

- จัดให้มีระบบประเมินโรงเรียนและรายงานความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้ ด้านการสอน และด้านการควบคุมคุณภาพในแต่ละปีการศึกษา โดยโรงเรียนเป็นผู้ประเมิน หรือบุคลากรภายนอกเป็นผู้ประเมิน

- สร้างมาตรการ การจูงใจ ประกาศเกียรติคุณ การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง

แนวคิดของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 3-5) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังอยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน โดยได้ผนวกแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดจากการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและแนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติที่อาศัยวงจรการทำงานแบบ PDCA กล่าวคือแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้น เอื้ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคน ได้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพและมีคุณภาพได้ตามมาตรฐาน เพื่อเป็นกำลังสำคัญ ร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขแนวคิดจากการบริหาร

โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management : SBM) เป็นแนวคิดในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่มีหลักการสำคัญๆ 5 ประการ คือ

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัดไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของผู้เรียน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม จะเกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อให้อุปสนองความต้องการของทุกฝ่าย และพร้อมที่จะมุ่งมั่นพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับต่อไป

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or collaboration) เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครูผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน (Returnpower to people) ในอดีตมีการจัดการศึกษากันหลากหลาย บางแห่งก็ให้วัด หรือองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ต่อมามีการรวมกันจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา และเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความเจริญก้าวหน้าต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) โดยให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะดำเนินการได้หลากหลายด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and balance) เป็นการให้หน่วยงานต้นสังกัด มีหน้าที่ กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์ระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหาร และการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของ มีแนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built-in evaluation system) การดำเนินงานในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการตามแนวคิดนี้ มีการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการทำงาน (Plan) การปฏิบัติงานตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการทำงาน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับ ไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Action) การทำงานตามกระบวนการหรือวงจรนี้ เรียกว่า วงจรการทำงานแบบ PDCA

การดำเนินงานประกันคุณภาพ

กระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 6)

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality control) การควบคุมคุณภาพเป็นองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นเพื่อกำหนดสิ่งที่คาดหวัง และแนวทางที่จะไปถึงสิ่งที่คาดหวังนั้นๆ ซึ่งองค์ประกอบของการควบคุมคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย

1) การกำหนดมาตรฐาน เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งมักจะกำหนดในรูปของมาตรฐานการศึกษา โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐาน ด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บท และแผนปฏิบัติการที่มุ่งการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน

2) การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน เป็นขั้นตอนของการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน ในขั้นตอนนี้ขณะที่สถานศึกษาได้พัฒนาตนเองเข้าสู่มาตรฐานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การช่วยเหลือ เช่น การนิเทศ ติดตาม การดำเนินงานของโรงเรียน หากพบข้อบกพร่อง โรงเรียนดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว และหากเกินความสามารถของโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การช่วยเหลือเช่นกัน

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Quality audit or internal school review) เป็นขั้นตอนที่นำสิ่งที่สถานศึกษาได้ปฏิบัติไปแล้วกลับมาตรวจสอบ ทบทวน ซึ่งอาจใช้วิธีการประเมินตนเอง หรือสถานศึกษา อื่นๆ มาช่วยประเมินให้ หลังจากนั้นก็นำผลการประเมินดังกล่าวมาตรวจสอบ ทบทวน ซึ่งอาจใช้วิธีการประเมินดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาจุดเด่นจุดด้อย เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาของโรงเรียน โดยการแก้ไขจุดด้อย และเสริมจุดเด่น โดยใช้กระบวนการนิเทศ ติดตาม กำกับช่วยเหลือ

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality assessment) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญๆ คือ การเก็บข้อมูลในแต่ละตัวบ่งชี้และมาตรฐานแล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ เพื่อลงข้อสรุปว่า ตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดอยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่พอใจ รวมทั้งจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนเสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการประกันคุณภาพนี้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป และการเตรียมโรงเรียนเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

ขั้นตอนการประกันคุณภาพในการปฏิบัติจริง

แนวคิดกระบวนการนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเข้าสู่การปฏิบัติจริงในเชิงประจักษ์ในสถานศึกษาได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ (จรัสญ เรืองขจร, 2543 : 43-50)

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินสภาพปัจจุบันตามมาตรฐานและตัวชี้วัด(บ่งชี้) มาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยเทียบเคียง (Benchmark) กับสารสนเทศที่จำเป็นต่อการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นรายมาตรฐาน เป็นรายตัวชี้วัด ผลเชิงประจักษ์เกิดขึ้น 2 ประการ คือ สามารถทราบสภาพปัจจุบันของสถานศึกษาตามมาตรฐานและตัวชี้วัดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อจัดลำดับความสำคัญ ความจำเป็นก่อนหลังในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในลำดับต่อไป และสามารถทราบ จุดเด่นจุดด้อยของสถานศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อจะได้นำไปกำหนดเป็นจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ขั้นตอนนี้นำผลการประเมิน จากขั้นตอนที่ 1 และความต้องการของชุมชน สาธารณชน และผู้มีส่วนได้เสียกับการศึกษา (Stakeholders) มาเป็นปัจจัยประกอบการพิจารณากำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจำแนกเป็นรายปีการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการของการประกันคุณภาพการศึกษาให้สถานศึกษาถือปฏิบัติให้ครอบคลุมทุกมาตรฐาน และตัวชี้วัด(บ่งชี้) มาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจปรับเพิ่มมาตรฐานและตัวชี้วัด(บ่งชี้) มาตรฐานคุณภาพการศึกษาได้ตามความต้องการจำเป็น แต่ต้องไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ของหน่วยงานต้นสังกัดเมื่อแต่ละสถานศึกษาดำเนินการถึงขั้นนี้แล้ว ให้รวบรวมหลักฐานการดำเนินงาน ในขั้นตอนที่ 1-2 และรวบรวมเอกสารมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในแต่ละปีการศึกษาให้ครบถ้วน ครอบคลุมทุกมาตรฐาน ทุกตัวชี้วัด (บ่งชี้) ของหน่วยงานต้นสังกัดให้เป็นระเบียบ สามารถตรวจสอบได้ โดยให้จัดเก็บรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ เป็นแฟ้มพัฒนางาน (Working portfolio) เอาไว้ 1 แฟ้ม

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา สถานศึกษาวิเคราะห์ว่าในแต่ละตัวชี้วัด (บ่งชี้) ในแต่ละมาตรฐานนั้นๆเกี่ยวข้องกับฝ่าย/หมวด/งานใดของสถานศึกษา มากที่สุดภายใต้บริบทโครงสร้างการบริหารจัดการของแต่ละสถานศึกษา เพื่อจะได้ร่วมกันกำหนด คณะบุคคลรับผิดชอบมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ครบถ้วนทุกตัวชี้วัด (บ่งชี้) และทุกมาตรฐาน ให้แต่ละฝ่าย/หมวด/งาน รวบรวมร่องรอยหลักฐานการดำเนินงานและเอกสารมาตรฐานการปฏิบัติงาน ของฝ่าย/หมวด/งาน ให้เป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ จัดทำเป็นแฟ้มพัฒนางาน (Working portfolio) เอาไว้ 1 แฟ้ม ใช้เป็นเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในฝ่าย/หมวด/งาน เผยแพร่ให้บุคลากร ทุกฝ่ายในสถานศึกษาได้รับทราบและถือปฏิบัติ พร้อมทั้งดำเนินการให้บุคลากรภายในฝ่าย/หมวด/งาน ได้จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานส่วนบุคคลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติงานฝ่าย/หมวด/งาน จัดระบบเอกสาร/หลักฐานให้เป็นหมวดหมู่รวบรวมเป็นแฟ้มพัฒนางานส่วนตัว (Working portfolio) ของบุคลากรแต่ละคนในสถานศึกษาต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นขั้นตอนที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องร่วมกันมาวิเคราะห์สภาพปัญหาในแต่ละมาตรฐาน ในแต่ละตัวชี้วัด (บ่งชี้) จำแนกเป็นรายปีการศึกษา เพื่อหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้ครบถ้วนทุกตัวชี้วัด (บ่งชี้) ทุกมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการร่วมกันแสวงหายุทธวิธี สู่เป้าหมายของแต่ละยุทธศาสตร์ เป็นการแสวงหาวิธีการ แสวงหากิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ วิธีการ ยุทธวิธีหรือกิจกรรมที่ร่วมกันคิดค้นขึ้นมานั้น อาจจำเป็นต้องใช้หลายๆวิธีการหลายยุทธวิธี หลายกิจกรรม จึงจะบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ก็ได้ ขึ้นอยู่กับมติของสมาชิกทุกฝ่ายในสถานศึกษา หากในแต่ละยุทธศาสตร์จำเป็นต้องใช้หลายวิธีการ ใช้หลายยุทธวิธี หรือหลายกิจกรรม ให้สมาชิกทุกฝ่ายร่วมกันลำดับความสำคัญก่อน-หลังของทุกวิธีการ ทุกยุทธวิธีและทุกกิจกรรมตามความจำเป็นของแต่ละ สถานศึกษา จำแนกเป็นรายปีการศึกษาให้ครบถ้วนทั้ง 3 ปีการศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการนำเอาหลักการสำคัญ ที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1-5 มาประมวลเป็นความเรียงอย่างเป็นระบบกะทัดรัด และชัดเจนจัดทำเป็นแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาระยะ 3 ปี ของสถานศึกษา ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ

1. ภาพรวมของสถานศึกษา (School profile) ประกอบด้วยความเป็นมา สภาพปัจจุบัน และทิศทางในอนาคต/ความคาดหวัง/วิสัยทัศน์ ขมวดเป็นความเรียงสั้นๆ กะทัดรัดชัดเจน ให้เห็นทิศทาง การก้าวเดินเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานและตัวชี้วัด มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด ภายในระยะเวลาอีก 3 ปีข้างหน้าของสถานศึกษา
2. เป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (School goals) เนื้อหาสาระได้มาจากผลการดำเนินงานของขั้นตอนที่ 4
3. การกำหนดจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (School priorities) เนื้อหาสาระใช้ผลการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 5
4. แผนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา (Curriculum plan) ใช้เนื้อหาสาระเดิมที่ปรากฏในธรรมนูญสถานศึกษา
5. บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Code of practice) เนื้อหาสาระให้นำสาระของตัวชี้วัด (บ่งชี้) ด้านปัจจัย ของมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาฝ่ายต่างๆ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมาพิจารณาประกอบกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ครบถ้วนสมบูรณ์
6. แนวปฏิบัติสำหรับนักเรียน (School code of conduct) ให้นำตัวชี้วัดด้านผลผลิต

(ผู้เรียน) อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ที่กำหนดไว้ในมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด มาพิจารณาประกอบการกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับนักเรียนให้ครบถ้วนสมบูรณ์

7. แผนงบประมาณ (Budget plan) เป็นเนื้อหาที่ปรากฏในธรรมนูญสถานศึกษา

8. การกำกับ ตรวจสอบ และรายงาน (School accountability) นำเอาสาระของกระบวนการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนา กระบวนการประเมินเพื่อตรวจสอบทบทวนมาตรการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มาตรการพัฒนามาตรฐานการศึกษา และกระบวนการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา มาขมวดเป็นความเรียงสั้นๆ แต่กะทัดรัดและชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหาให้ครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 7 การจัดทำแผนปฏิบัติการคุณภาพของสถานศึกษา เป็นการนำเอายุทธวิธีวิธีการและกิจกรรมต่างๆ ที่ร่วมกันกำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 5 จัดทำเป็น โครงการ/งาน/กิจกรรมให้ครบถ้วนทุกกิจกรรม รวบรวมเป็นแผนปฏิบัติการคุณภาพการศึกษาประจำปีการศึกษาของสถานศึกษา และยึดปฏิบัติต่อไป สถานศึกษาสามารถจัดทำโครงการ/งาน/กิจกรรมเพิ่มเติมจากที่ร่วมกันวิเคราะห์และที่กำหนดไว้ได้ ตามนโยบายเฉพาะกิจที่สั่งการ โดยหน่วยงานต้นสังกัดในแต่ละปีการศึกษาได้ตามความเหมาะสม แต่ต้องไม่ลดหย่อนหรือน้อยกว่ากิจกรรมที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 5

แนวดำเนินการนำมาตรฐานสู่โรงเรียนและห้องเรียน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้วยกันอย่างกัลยาณมิตร ในรูปของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach : WSA) โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ก : 61-62)

1. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียน ต้องสร้างวิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน
2. การพัฒนาเกิดขึ้นทุกระบบของโรงเรียนได้แก่ ระบบบริหารจัดการ ระบบการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ และกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ฯลฯ
3. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่วางแผนการดำเนินงาน กำกับ ติดตาม ประเมิน ปรับปรุงการปฏิบัติงานและรายงานผล
4. ทุกระบบย่อยของ โรงเรียน มีการพัฒนาสู่เป้าหมายเดียวกัน
5. กิจกรรมต่างๆ ของ โรงเรียนทุกกิจกรรม มุ่งไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด
6. โรงเรียนต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ บุคลากรทุกฝ่ายเป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้ แสวงหาค้นพบเทคนิควิธีการบริหารโรงเรียนและจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพร่วมกัน
7. มีการพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาโรงเรียนทุกฝ่ายทั้งระบบตั้งแต่ผู้บริหาร โรงเรียน ครู

อาจารย์ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ

8. มาตรฐานผู้บริหาร ที่เป็นจุดเน้นสำคัญคือ ภาวะการเป็นผู้นำทางวิชาการ

การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษาเตรียมการประกันคุณภาพภายในเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการตามขั้นตอน การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ง : 13-14 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 ก : 17-19) ประกอบด้วยขั้นตอน หลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการพัฒนา ปรับปรุง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการร่วมกันทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน (Plan) หมายถึง การคิดหาทางเลือกล่วงหน้าในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดให้ได้ผลคุ้มค่ามากที่สุด โดยการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่าง มีระบบเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 50) ในการวางแผน ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงานระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ เพื่อทำงานให้บรรลุตาม เป้าหมายที่ต้องการ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ มีการจัดระบบสารสนเทศ จัดทำ มาตรฐาน โรงเรียน จัดทำธรรมนูญ โรงเรียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนประเมินคุณภาพการศึกษาและแผนงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 ก : 19-28) ได้เสนอขั้นตอนการวางแผน 6 ขั้นตอน คือ กำหนดเป้าหมาย จัดลำดับความสำคัญ ของเป้าหมาย กำหนดแนวทางการดำเนินการ กำหนดระยะเวลาดำเนินการ กำหนดผู้รับผิดชอบหรือ ผู้ดำเนินการ และกำหนดงบประมาณที่จะใช้

2. การปฏิบัติตามแผน (Do) คือการให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วม ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากร ร่วมกันดำเนินการตามแผนที่วางไว้ และในระหว่างดำเนินการมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาและ มุ่งเน้นประโยชน์ที่เกื้อกับนักเรียนเป็นสำคัญ

3. การตรวจสอบประเมินผล (Check) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ (2543 ก : 37) หลังจากที่โรงเรียนได้วางแผนการประเมินตนเองเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ ประเมินตามที่ได้รับมอบหมาย จะต้องเป็นผู้สร้างเครื่องมือสำหรับการประเมินตนเอง โดยกำหนด ชนิดของเครื่องมือ โครงสร้างและรายการประเมินย่อยของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดเจตคติ แบบสำรวจรายการ แบบรายงานตนเอง แบบบันทึกข้อมูล แบบจัดอันดับคุณภาพ เป็นต้น เลือกรูปแบบของเครื่องมือที่เก็บข้อมูลได้ตาม วัตถุประสงค์ โดยมีกระบวนการสร้างเครื่องมือที่เป็นระบบการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ก่อนนำไปใช้จริงเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการประเมินตามลำดับในกระบวนการ

ประเมินตนเองนี้ โรงเรียนจะต้องสร้างระบบการประเมินที่โปร่งใสบุคลากรทุกคนเข้าใจขั้นตอน/วิธีการ ให้การยอมรับ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินเป็นข้อมูลที่ต้องตรงกับสภาพที่แท้จริง การประเมินผลเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานที่ผ่านมา ว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ควรมีการตรวจสอบเป็นระยะๆ เพื่อพิจารณาว่า การดำเนินงานเป็นไปตามทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดหรือไม่เพียงใด มีจุดอ่อน จุดแข็งประการใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงมากที่สุด และเมื่อสิ้นภาคเรียนหรือปีการศึกษาจะมีการประเมินสรุปรวมเพื่อนำผลมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป กิจกรรมที่ต้องดำเนินการในการตรวจสอบประเมินผลการทำงาน ได้แก่ ตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการวางแผนการประเมิน การจัดหา/จัดทำเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความและการตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน

4. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Action) ผลการประเมินสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร และใช้ในการวางแผนต่อไป รวมทั้งจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญๆ ให้เป็นปัจจุบัน โดยการปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากรในระหว่างดำเนินงาน มีการตรวจสอบประเมินผลทั้งในระดับรายบุคคล หรือระดับชั้นหมวดวิชา ผู้บริหารและบุคลากรสามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการทำงานของตนเอง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่กำหนด และการวางแผนในระยะต่อไป นำผลการประเมินไปใช้ในภาคเรียนหรือปีการศึกษาต่อไป ควรมีการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อยที่ต้องปรับปรุงของสถานศึกษา หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขโดยให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

การรายงานการประกันคุณภาพภายใน

การรายงานการประกันคุณภาพภายใน หรือการจัดทำรายงานการประเมินผลตนเอง รายงานประจำปี หลังจากที่ได้ดำเนินการตามแผนและได้ดำเนินการประเมินผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้สนองกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ที่มีสาระส่วนหนึ่งให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษาควรดำเนินการดังนี้

1. การประเมินตนเอง รวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมิน ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา การประเมินตนเองเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนให้เห็นการดำเนินงานที่ผ่านมา ว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องใดบ้าง ผู้บริหารและครูเข้าใจ

ระบบประกันคุณภาพอย่างถูกต้องจะตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผล ไม่กลัวการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินตนเองซึ่งเป็นการประเมินที่มุ่งเพื่อการพัฒนาไม่ใช่การตัดสินใจถูก ผิด เป็นการประเมินงานที่ทำอยู่เป็นประจำเครื่องมือที่ใช้อาจเป็นสิ่งที่มียู่แล้วไม่ต้องสร้างขึ้นมาใหม่ เช่น สถิติที่เป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของฝ่ายบริหาร ผลงาน หรือการบ้าน ตลอดจนการทดสอบย่อยของผู้เรียนในชั้นเรียน ซึ่งข้อมูลที่มีอยู่แล้วเพียงแต่จัดเก็บให้เป็นระบบมากขึ้นเท่านั้น ประโยชน์ของการประเมินตนเองกับ ได้แก่ 1) สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงาน 2) รับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด 3) สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน 4) ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ

เมื่อดำเนินการประเมินตนเองจะทำให้ทราบจุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา ผลการประเมินจะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยนำไปใช้ในการวางแผนปรับปรุง การดำเนินงานในส่วนที่เป็นจุดอ่อน วางแผน ควบคุมหรือรักษาสภาพที่เป็นจุดเด่นและดำเนินการตามขั้นตอนการประเมินตนเองหลายๆ รอบ (Multiple loop)

ขั้นตอนการประเมินมีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2546 : 90) ระบบการประเมินตนเองมีกระบวนการหรือขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของโรงเรียน
2. กำหนดนโยบายและทิศทางการประเมินตนเอง เพื่อเป็นเป้าหมายการประเมินตนเอง
3. แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานประเมินตนเอง
4. ทำความเข้าใจกับบุคลากรทุกฝ่ายเกี่ยวกับสภาพ ผลการดำเนินงาน นโยบายทิศทางและวัตถุประสงค์การประเมินตนเอง
5. วางแผนการประเมินตนเอง โดยต้อง
  - 1) กำหนดเป้าหมายของการประเมิน
  - 2) กำหนดมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ที่จะประเมิน
  - 3) กำหนดวิธี เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
  - 4) กำหนดรอบการประเมิน
  - 5) วางแผนการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ สรุปและรายงานผล
6. ลงมือทำการประเมินผล
7. วิเคราะห์ สรุปผลการประเมิน
8. รายงานผลการประเมิน โดยสรุปจุดอ่อน จุดแข็ง และแนวทางการพัฒนาเผยแพร่ต่อผู้เกี่ยวข้อง

แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินภายในโรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ใช้ข้อมูลที่โรงเรียนมีอยู่
- เก็บข้อมูลใหม่
- เก็บจากหลายๆ แหล่ง เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

ช่วงเวลาที่เก็บ

- เก็บตามเวลาที่สอดคล้องกับการทำงานปกติ
- ข้อมูลที่เก็บได้ตลอดเวลา เช่น พฤติกรรมของนักเรียน
- ข้อมูลที่เก็บเป็นระยะๆ เช่น น้าหนัก ส่วนสูงเก็บภาคเรียนละ 1 ครั้ง
- ในช่วงเวลาเดียวกันไม่ควรเก็บข้อมูลทุกอย่างพร้อมกันจำนวนมาก
- ข้อมูลเพื่อพัฒนาปรับปรุงเป็นรายบุคคลต้องเก็บข้อมูลทุกคน
- ข้อมูลภาพรวมของโรงเรียนเก็บจากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 95) สรุปว่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียน คณะกรรมการประเมินตนเองควรประชุมกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลว่า ข้อมูลใดจะวิเคราะห์ระดับใด เช่น ระดับบุคคล ระดับห้องเรียน ระดับชั้นเรียน หรือภาพรวมของโรงเรียน แล้วกำหนดผู้รับผิดชอบวิเคราะห์ และระยะเวลาที่จะวิเคราะห์ ดังนี้

ระดับการวิเคราะห์	ผู้วิเคราะห์	ระยะเวลาที่วิเคราะห์
รายบุคคล	ครูประจำชั้น	ตลอดเวลาเพื่อปรับปรุง
รายชั้น/รายห้องเรียน	หัวหน้าสายชั้น	เป็นรายบุคคล อย่างน้อย
รายวิชา/กลุ่มประสบการณ์	ครูประจำชั้น	ภาคเรียนละครั้ง
โรงเรียน	คณะกรรมการประเมิน ภายนอก	แล้วแต่คณะกรรมการจะ กำหนดตามความ เหมาะสม แต่อย่างน้อยควร ภาคเรียนละครั้ง เพื่อปรับปรุง และ พัฒนา

การแปลความหมายของข้อมูล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2546 : 96) เพื่อให้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผลการประเมินแล้ว คณะกรรมการประเมินนำผลการวิเคราะห์มาแปลความหมาย โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด

การกำหนดจุดอ่อน/จุดแข็ง และแนวทางการพัฒนา เมื่อคณะกรรมการประเมินตนเองได้ประเมินแล้ว ควรมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งและกำหนดแนวทางการพัฒนาปรับปรุงสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขวิธีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และแนวทางการพัฒนาปรับปรุงสามารถทำได้ง่ายๆ โดยการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลบวกก็หมายถึงจุดแข็ง ผลต่างสะท้อนให้เห็นถึงจุดอ่อน สิ่งที่ต้องการพัฒนาปรับปรุง เมื่อทราบจุดอ่อนแล้ว ก็ช่วยกันวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เพื่อป้องกันและแก้ไขปรับปรุง โดยจัดทำโครงการเพื่อเสริมจุดเด่นและปรับปรุงจุดที่ต้องพัฒนาเพียงจุดเดียวหรือหลายจุดก็ได้

2. การรายงานประจำปี

รายงานประจำปีของสถานศึกษาจะต้องเสนอต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกัน

คุณภาพภายนอก นั่นก็คือผลการจัดทำรายงานประจำปี จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนับสนุน ให้มีการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นต้นสังกัด หน่วยงานทางการศึกษาอื่นหรือประชาชน

สรุปได้ว่า เพื่อความสำเร็จในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพให้เป็นที่ไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 6 โรงเรียนจึงควรกำหนดกิจกรรมดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการประกันคุณภาพภายใน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย 1) วางแผนการปฏิบัติงาน (Plan) 2) ดำเนินการตามแผน (Do) 3) ตรวจสอบประเมินผล (Check) และ 4) นำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงงาน (Action)

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานการประกันคุณภาพภายใน และพัฒนาต่อไปด้วย การวางแผนใหม่ หมุนวนเป็นวงจรพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษา

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรีนรู (2546 : 7-11) ได้นำเสนอปัจจัยความสำเร็จในการประกันคุณภาพไว้ดังนี้

คน ได้แก่

- **ภาวะผู้นำ** ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการคุณภาพ ส่งเสริมสนับสนุนและประสานให้ครูมีการทำงานเป็นทีม และสร้างภาวะผู้นำในงานหรือตามบทบาทหน้าที่ให้บังเกิดกับครูด้วย

- **ทัศนคติและทักษะ** การสร้างความตระหนักและความเข้าใจการประกันคุณภาพ การศึกษาแก่ทีมงานว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะพัฒนาคุณภาพการทำงาน โรงเรียน และผู้เรียน โดยมีใช้เป็นการเพิ่มภาระ แต่เป็นงานในหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

- **ทำงานเป็นทีม** ภาระของสถานศึกษามีอยู่หลายงานที่มีความเชื่อมโยงกันหลายระบบย่อย เช่น ระบบการเรียนรู้ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระบบกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนต้องกำหนดทีมรับผิดชอบระบบย่อย เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายการวางแผนการทำงาน ออกแบบการประเมิน แล้วช่วยกันทำ และพัฒนาปรับปรุงระบบให้ดีขึ้น โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือ ฟังพาดูอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าทำได้จะส่งผลให้การทำงานเป็นทีมมีความเข้มแข็ง

- **ระบบ คู่มือระบบ** การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพต้องมีคู่มือระบบที่มีขั้นตอน วิธีการ มาตรฐานและวิธีการบันทึกที่ชัดเจน โดยคู่มือระบบนี้ต้องเขียน โดยกรมมีส่วนร่วม และคนในโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันที่จะทำตามระบบนี้

- **ระบบคุณภาพ** ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วง เรียบร้อย จะต้องมียุทธศาสตร์หรือขั้นตอน การทำงานที่ดีจึงจะเชื่อได้ว่าผลงานที่เกิดขึ้นมีคุณภาพ กระบวนการพัฒนาคนก็คล้ายกับการสร้างบ้าน เพียงแต่สถาปนิกที่ออกแบบบ้านเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ใกล้ชิดกับเจ้าของบ้าน และยังเป็น การสร้างวัตถุที่ไม่มีชีวิตจิตใจ การก่อสร้างปรับแต่งทำได้ง่าย แต่การสร้างคน ที่มีชีวิตจิตใจ ผู้สร้างคือ ครู ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ใกล้ชิดและรู้จักนักเรียน ซึ่งเป็นบุคคลภายใน และยังมี บุคคลภายนอกที่มีส่วนช่วยกันพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพอีกด้วย

- **ขอบข่ายความรับผิดชอบ** ระบบที่ดีต้องกำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบของแต่ละ ละครคนไว้อย่างชัดเจน เพราะโรงเรียนมีหลายระบบย่อย แต่ละระบบย่อยก็มีขอบข่ายที่เหลื่อมกัน ดังนั้นต้องกำหนดขอบข่ายของแต่ละระบบให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนเมื่อลงมือปฏิบัติ

การจัดการ ได้แก่

- **การสื่อสาร** หัวใจสำคัญของการจัดการระบบการประกันคุณภาพ คือ การสื่อสารทุกคน ในโรงเรียนเข้าใจตรงกัน และการสื่อสารเชิงบวกที่เสริมสร้างพลังร่วมในการทำงานตามระบบ และ กระตุ้นให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลา

- **การกำกับติดตาม** การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในจำเป็นต้องมีการวางแผนและกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อรายงานความก้าวหน้างานที่ทำไปแล้วและช่วยกันพัฒนางานที่จะทำต่อไป

- **ความร่วมมือของทุกคน** ในการประกันคุณภาพให้ประสบความสำเร็จนั้น ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดความร่วมมือในโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนเป็นเจ้าของระบบ และจะนำไปสู่การทำงานเป็นทีม

การจัดโครงสร้างและทีมคุณภาพ

การทำงานในองค์กรของโรงเรียนที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ชัดเจน มีส่วนสำคัญในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสามารถแบ่งบทบาทตามภาระและหน้าที่ของทุกคนได้ ดังนี้

- **ทีมนำ** เป็นทีมที่มีบทบาทชี้นำ กำหนดทิศทางการพัฒนา และนำเพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในการเสริมสร้างพลังร่วม (Empowerment) ในการทำงานให้ทุกคน

- **ทีมพัฒนาคุณภาพ** มีบทบาทในการสนับสนุน ประสานงาน และคอยช่วยเหลือให้กับทีมอื่นๆ รวมทั้งต้องวิเคราะห์สังเคราะห์ และดำเนินการเชิงกลยุทธ์ให้เกิดการพัฒนากระบวนการพัฒนาคุณภาพขึ้นมา และปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องในโรงเรียน

- **ทีมทำ** มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพในระบบย่อยต่างๆ ที่ตนเองมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ โดยมีบทบาทในการร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ร่วมประเมินผล และร่วมปรับปรุงพัฒนาระบบให้ดีขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาและปัจจัยด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

นิกัญชลา ลั่นเหลือ (2544 : 90) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการปฏิบัติตามกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า การดำเนินการรายงานการประเมินคุณภาพประจำปีและส่งหน่วยงานต้นสังกัดมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ศุภฎี โยเหลา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยระดับบุคคลและระดับ โรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 พบว่า ครู-อาจารย์มีการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ครบทั้ง 4 ขั้นตอน และพบว่า ครูมีปริมาณการยอมรับการประกันคุณภาพการศึกษาสูงที่สุด รองลงมา คือ การมุ่งใจสู่การประกันคุณภาพการศึกษา การนำ

การประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ และความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ตามลำดับ
ตัวแปรระดับโรงเรียนที่มีความสำคัญคือ ภาวะผู้นำทางความคิด และในการอธิบายความแปรปรวน
ของการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 4 ขั้นตอน พบว่า ตัวแปรระดับบุคคลที่มีความ

ความสำคัญ คือ พฤติกรรมการสื่อสาร และการรับรู้คุณลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษา
ทำเนียบ มหาพรหม (2543 : 46) ได้ศึกษาการติดตามการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน การ

ประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า
1. โรงเรียนได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวม

ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับคือ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย และด้านผลผลิต
2. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับ ปาน
กลาง ทุกด้านเรียงลำดับคือ ด้านบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านอาคาร

สถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านบุคลากร
3. เพื่อให้การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาดีขึ้น ควรดำเนินการ
ดังนี้

3.1 ให้อาจารย์ตระหนักในบทบาทหน้าที่และปฏิบัติงานให้ดีมีคุณภาพ และประสิทธิ-
ภาพ

3.2 ผู้บริหารจัดการกิจกรรมให้บุคลากรในสถานศึกษามีความรักสามัคคีกัน รักในเกียรติ
และศักดิ์ศรีความเป็นอาจารย์ มีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน

3.3 โรงเรียนจัดฝึกอบรมสัมมนา และประชุมชี้แจงเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงาน
ตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

3.4 โรงเรียนกำหนดและประกาศคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ให้
นักเรียนผู้ปกครอง และชุมชนได้รับทราบและร่วมกันปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

3.5 โรงเรียนจัดประชุมวางแผนการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพ
การศึกษา

เกียรติศักดิ์ ทันจันทร์ (2543 : 121) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา
ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหา
การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบการ
ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามขนาด โรงเรียน วัสดุการศึกษา และประสบการณ์ของผู้บริหาร โดย
ภาพรวมไม่แตกต่างกัน

วิจารณ์ พานิช, จำรัส นองมาก, ชัยณรงค์ อินทร์มีทรัพย์, สุรินทร์ เศรษฐมานิต,
อดุลย์ วิริยเวชกุล, นงราม เศรษฐพานิช และวรรณภา เปลี้นศรี (สำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 29-35) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา :

กรณีศึกษานิวซีแลนด์ พบว่า ระบบการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์ มุ่งเพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับมาตรฐานการศึกษาเป็นสำคัญ โดยยึดหลักการติดตามแบบมีส่วนร่วมทั้งของผู้ทำหน้าที่ติดตามและผู้ถูกติดตาม รูปแบบการดำเนินงานประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทั้งที่มุ่งเพื่อปรับปรุงพัฒนาและเพื่อการรับรองคุณภาพ อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การติดตามประเมินผลภายใน (Internal evaluation)
2. การติดตามประเมินผลภายนอก (External evaluation)
3. การรับรองคุณวุฒิทางการศึกษา (Quality of qualification)

โดยในลักษณะ 1,2 เป็นการดำเนินงานเพื่อมุ่งปรับปรุงพัฒนา ในลักษณะ 3 เป็นการดำเนินงานเพื่อการรับรอง ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะลักษณะที่ 1 คือ การติดตามประเมินผลภายใน (Internal evaluation) ดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการซึ่งรับผิดชอบการจัดการศึกษาทั้งหมด ในทุกระดับ แบ่งการประเมินโครงสร้างการบริหารเป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับกระทรวง มีหน่วยงานทำหน้าที่ติดตามประเมินผลภายใน 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานประเมินและตรวจสอบภายในกระทรวง (Internal audit division) และ สำนักงานพัฒนา นโยบายสู่การปฏิบัติ (Implementation group)
2. ระดับสถานศึกษา มีการติดตามประเมินผล โดยบุคคล/คณะบุคคล 5 กลุ่ม คือ กรรมการบริหารสถานศึกษา (Board of trustees) ประเมินติดตามสถานศึกษาโดยรวม อาจารย์ใหญ่ (Principal) ประเมินผลครู และเจ้าหน้าที่ ครู มีหน้าที่ติดตามประเมินผล 3 ลักษณะคือ ติดตามประเมินผลอาจารย์ใหญ่ ติดตามประเมินผลนักเรียน นักศึกษา มีหน้าที่ประเมินตนเอง ร่วมกับครูในการเรียนแต่ละรายวิชา และผู้ปกครอง มีหน้าที่ในการติดตามประเมินการดำเนินงานของสถานศึกษาและการเรียนการสอนของครู

ตีเวทส์สัน สุซสุวรรณ (2544 : 126) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้สำหรับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ ในเขตอำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาในระดับพื้นที่มีความเห็นตรงกันว่า มาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียนมีความสำคัญที่สุด โดยผู้ที่มีส่วนสำคัญทำให้การจัดการเรียนการสอนได้มาตรฐาน และส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพนั้นอยู่ที่ครูผู้สอนเป็นสำคัญ และผู้ที่มีส่วนสำคัญในการบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นไปตามมาตรฐาน ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนของครูได้มาตรฐานและนักเรียนมีคุณภาพนั้นอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ

ดวงดาว ทองฟ่อง (2545 : 107-109) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า มีการปฏิบัติในการประกันคุณภาพภายใน อยู่ในระดับมาก ปัญหาในการประกันคุณภาพภายในอยู่ใน

ระดับน้อย การเตรียมการประกันคุณภาพภายในและการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดต่างกัน ไม่แตกต่างกัน และผู้บริหาร ครูผู้สอนที่มีบุคลิกภาพต่างกัน มีความคิดเห็นในการประกันคุณภาพภายในไม่แตกต่างกัน

ไพบุลย์ โพธิ์ไพร (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร พบว่า ด้านกระบวนการบริหารโดยรวม มีความสัมพันธ์กับคุณภาพของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ และการวางแผนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านกระบวนการเรียนการสอนมี 6 ประเด็น คือ กระบวนการเรียนการสอนโดยรวม การเตรียมความพร้อมก่อนเรียน การจัดกิจกรรมเสริมทักษะ การเรียนรู้ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลหลังเรียนที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประกิจ แฟมไธสง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่มีสภาพการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน ส่วนอีก 2 ด้าน คือ การตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนในการตรวจสอบภายใน และด้านการควบคุมคุณภาพ การศึกษาในกำหนดมาตรฐานโรงเรียน ดำเนินอยู่ในระดับปานกลาง

สุรวุฒ ฌ ระนอง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยระดับครูผู้สอน ปัจจัยระดับผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน คุณภาพการสอน วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ความเป็นผู้นำทางวิชาการ การนิเทศการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในภาพรวมอยู่ในระดับขั้นต่ำที่ยอมรับได้ความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ได้แก่คุณภาพการสอน วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ส่วนที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ได้แก่ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและการนิเทศการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ระดับผู้สอน ได้แก่ คุณภาพการสอน ปัจจัยระดับผู้บริหาร ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

วีระพงษ์ ไตรสีวะกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในสหวิทยาเขตเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีปัจจัยการบริหารในภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัจจัยการบริหาร โรงเรียนอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ด้านลักษณะของบุคลากร ด้านลักษณะขององค์กร และด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ส่วนด้านลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านการศึกษาและการเตรียมการ ด้านการวางแผน การประกันคุณภาพการศึกษา และด้านการนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และด้าน การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ปัจจัยการบริหารกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน โดยมีความสัมพันธ์ระดับสูง 3 ด้าน คือ นโยบายการบริหารและปฏิบัติ ลักษณะของสภาพแวดล้อม และลักษณะของบุคลากร สำหรับ ลักษณะขององค์กรมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

ชาติชาย พิมพิไสย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษา(การวางแผนปฏิบัติงานและการดำเนินการตามแผน และด้านการตรวจสอบและปรับปรุง (การตรวจสอบประเมินผล และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน) มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการปฏิบัติงานการควบคุมคุณภาพการศึกษา มีอยู่ในระดับน้อย ปัญหาที่สำคัญคือ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา และข้อเสนอแนะที่ควรพิจารณาในการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่

1. การปฏิบัติงานภายในโรงเรียนควรดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน
2. การกำกับกับติดตามควรมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง
3. การพัฒนาครูผู้สอนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

ศรีสมร แป้งหอม (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยการบริหารของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก ระดับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก ปัจจัยการบริหารมีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทางบวกและอยู่ในระดับสูง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ด้านลักษณะขององค์กร และด้านลักษณะของบุคลากร เมื่อพิจารณาปัจจัยการ

บริหารในส่วนของปัจจัยย่อย ที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ปัจจัยการบริหารในส่วนของปัจจัยย่อยที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพ ภายใน คือ ด้านความชัดเจนของการกำหนดเป้าหมาย ด้านการปรับตัวขององค์กรและการริเริ่ม สิ่งใหม่ ด้านการบริหารทรัพยากร ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกด้านภาวะผู้นำและการ ตัดสินใจ ด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ และด้านสภาพแวดล้อมส่งเสริมการปฏิบัติงาน

ทัศนีย์ หมุ่มคำ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกัน คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัด กำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมาก ปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านชุมชน ด้านการเรียนการสอน และด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านชุมชน ด้านการเรียนการสอน และด้าน ระบบประกันคุณภาพการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา มี 4 ตัว ที่มีนัยสำคัญของการพยากรณ์ความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านผู้บริหาร ด้านการวางแผน และด้านครูผู้สอน

สุนีย์ ทองห่อ (2548: 97-99) ได้ศึกษาเรื่องเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการประกัน คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม พบว่า ปัจจัยการบริหารมีความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันใน ระดับสูง และเป็นความสัมพันธ์ทางบวก เมื่อพิจารณาแต่ละปัจจัย พบว่า มีความสัมพันธ์กับการ ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมิ ความสัมพันธ์ในระดับสูงทั้ง 2 ปัจจัย ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารในส่วนของปัจจัยย่อย แต่ละตัวแปรกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ในระดับสูงคือ ด้านวัฒนธรรม องค์กร และด้านภาวะผู้นำ และมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง จำนวน 9 ด้าน คือ ด้าน เทคโนโลยี ด้านการเมือง ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านบุคลากร

กฤษฎา การิฐม (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการ ดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับปัจจัยทางการบริหารระดับผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านอยู่ในระดับมากโดย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือด้านภาวะผู้นำ รองลงมาคือด้านแรงจูงใจ ด้านโครงสร้างองค์กร

และด้านการติดต่อสื่อสาร ส่วนระดับปัจจัยทางการบริหารระดับครูทุกด้านอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือด้านการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านลักษณะของบุคลากร และด้านสภาพแวดล้อมองค์กร ตามลำดับ

2. ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกคือด้านกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมาคือด้านจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และด้านจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารระดับผู้บริหารสถานศึกษาและปัจจัยทางการบริหารระดับครูกับระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดเล็ก ทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า มีตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านลักษณะของบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อมองค์กร ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านแรงจูงใจ โดยมีอำนาจการพยากรณ์ได้ร้อยละ 75.70

5. ปัจจัยทางการบริหารระดับครูที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อระดับการปฏิบัติตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยเรียงตามลำดับความสำคัญได้แก่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยทางการบริหารระดับผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยทางการบริหารระดับครูส่งผลต่อระดับการปฏิบัติตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ด้านโครงสร้างองค์กรมีอิทธิพลต่อด้านสภาพแวดล้อมองค์กร และด้านแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อด้านด้านสภาพแวดล้อมองค์กร ทั้งนี้ตัวแปรต้นระดับผู้บริหารสามารถอธิบายความผันแปรสัมประสิทธิ์การถดถอยของระดับการปฏิบัติตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้ร้อยละ

รณชัย บุญลือ (2552 : <http://ronnachai-boonlue.blogspot.com/2009/07/blog-post.html> เข้าถึงเมื่อ 6 สิงหาคม 2555) ได้สรุปบทความวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองไปปฏิบัติ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด

กรุงเทพมหานคร Factors Affecting the Efficiency of the Utilization of the Second External Evaluation Practice in Elementary School Under Bangkok Metropolitan รณชัย บุญลือ ตำแหน่ง ครู คศ.1 (หัวหน้าผู้วิจัย); มาเลียง พ่วงอินทร์ ตำแหน่ง ครู คศ.3 (ผู้ร่วมวิจัย); และ ยุพิน ลลิตเถกิง พงศ์ ตำแหน่ง ครู คศ.2 (ผู้ร่วมวิจัย) โรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร บทคัดย่อ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน ปัจจัยระดับ

บุคลากร ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร การปรับตัว การมีส่วนร่วม และปัจจัยระดับโรงเรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสาร และการจูงใจ กับปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ และเพื่อค้นหาปัจจัยระดับส่วนบุคคล ระดับบุคลากร และระดับโรงเรียน ที่ส่งผลต่อปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้บริหาร โรงเรียนและครูใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่ได้รับประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จำนวน 1,392 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายแบบสองขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กร แบบสอบถามการปรับตัว แบบสอบถามการมีส่วนร่วม แบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบสอบถามการติดต่อสื่อสาร แบบสอบถามการจูงใจ แบบสอบถามปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์หุระดับโดยใช้โปรแกรม HLM ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยระดับส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง -0.060 ถึง 0.110 โดยสหสัมพันธ์ตัวแปรอายุและประสบการณ์ในการทำงานมีค่าเท่ากับ 0.102 และ 0.110 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนสหสัมพันธ์ตัวแปรเพศและตำแหน่งมีค่าเท่ากับ 0.063 และ -0.060 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ปัจจัยระดับบุคลากร ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร การปรับตัว และการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง 0.618 ถึง 0.730 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า 3) ปัจจัยระดับโรงเรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสาร และการจูงใจ มีความสัมพันธ์กับปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.510 ถึง 0.631 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า 4) ปัจจัยระดับส่วนบุคคลที่ส่งผลทางบวกต่อปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 3 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน จากปัจจัยทั้งหมด 5 ปัจจัย ซึ่งร่วมกันอธิบายความแปรปรวนปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติได้ร้อยละ 45.84 5) ปัจจัยระดับบุคลากรทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร การปรับตัว และการมีส่วนร่วม ส่งผลทางบวกต่อปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งร่วมกันอธิบายความแปรปรวนปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติได้ร้อยละ 30.53 6) ปัจจัยระดับโรงเรียนทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสาร และการจูงใจ ไม่ส่งผลต่อปริมาณการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองไปปฏิบัติ

เชิดชัย ฮวดศรี (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 58 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำนวน 328 คน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารและการจัดการ ด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และด้านสารสนเทศ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ 0.73 มีอำนาจการพยากรณ์ได้ ร้อยละ 54.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัย สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ทศนคติของบุคลากรต่อการประกันคุณภาพการศึกษา การทำงานเป็นทีม แรงจูงใจในการทำงาน คุณภาพการสอนของครู ภูมิ่ระบบคุณภาพและขอบข่ายความรับผิดชอบ การสื่อสาร การนิเทศ กำกับ และติดตาม ความร่วมมือและการสนับสนุนจากแหล่งอื่น การพัฒนาบุคลากร ความพร้อมของบุคลากร วัฒนธรรมคุณภาพของผู้บริหาร การบริหารแบบกระจายอำนาจ การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และกระบวนการทำงานแบบคุณภาพ (PDCA) และใช้ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ ระดับความสำเร็จของการดำเนินงานประกันคุณภาพด้านความพึงพอใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ามีผลจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในทุกฝ่ายต้องศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และนำปัจจัยด้านต่างๆ ใช้เป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จต่อไป